

Κεφάλαιο 10

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια (1939–1950)

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ξέσπασε το 1939 και επηρέασε όλο τον κόσμο. Ήταν ένας **ολοκληρωτικός πόλεμος**, με εκατομμύρια νεκρούς, αλλά και μια μεγάλη **ιδεολογική σύγκρουση** ανάμεσα στο φασισμό (τις **δυνάμεις του Άξονα**) και σε όσους τον πολεμούσαν (τους **Συμμάχους**). Στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το διεθνές δίκαιο και οι διεθνείς θεσμοί καταπατήθηκαν. Οι δυνάμεις του Άξονα λεηλάτησαν συστηματικά τις χώρες που κατέλαβαν και καταδίωξαν με σκληρότητα όσους αντιστάθηκαν. Οι πληθυσμοί έζησαν διώξεις, κακουχίες και **μεγάλη πείνα**. Εκατομμύρια άνθρωποι δολοφονήθηκαν, επειδή θεωρήθηκαν «κατώτεροι», και ακόμη περισσότεροι μετακινήθηκαν με τη βία. Νέα όπλα μαζικής καταστροφής χρησιμοποιήθηκαν, ανάμεσά τους και η ατομική βόμβα. Ο πόλεμος τελείωσε το 1945. Ακολούθησε η ανασυγκρότηση και ένας νέος διχασμός ξεκίνησε. Ο **Ψυχρός Πόλεμος** έφερε αντιμέτωπες τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ και ο ανταγωνισμός τους επηρέασε όλο τον κόσμο. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν πολύ καταστροφικός και για την **Ελλάδα**. Όταν τέλειωσε, ακολούθησε **Εμφύλιος Πόλεμος** (1946–1949), που είχε αρνητικές συνέπειες για πολλά χρόνια.

A. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις και τα μέτωπα

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ξεκινάει το Σεπτέμβριο του 1939, όταν γερμανικά και σοβιετικά στρατεύματα εισβάλλουν στην Πολωνία. Μέχρι το τέλος του 1942 οι δυνάμεις του Άξονα ελέγχουν στρατιωτικά ένα πολύ μεγάλο μέρος της Ευρώπης. Στο μεταξύ ανοίγουν και άλλα μέτωπα έξω από αυτή. Όταν η Ιαπωνία επιτίθεται στις ΗΠΑ, τότε μπαίνουν και αυτές στον πόλεμο, στο πλευρό των Συμμάχων. Η πορεία του πολέμου αλλάζει από την άνοιξη του 1943 και μετά: τα σοβιετικά στρατεύματα αρχίζουν την αντεπίθεσή τους στον Άξονα και τα συμμαχικά στρατεύματα κάνουν δύο αποβάσεις στην Ιταλία και τη Γαλλία. Στις 8 Μαΐου του 1945 η Γερμανία συνθηκολογεί. Λίγους μήνες αργότερα, και αφού ο αμερικανικός στρατός ρίξει δύο ατομικές βόμβες στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι, συνθηκολογεί και η Ιαπωνία. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έχει τελειώσει.

Τον Αύγουστο του 1939 η Γερμανία και η Σοβιετική Ένωση υπογράφουν σύμφωνο μη επίθεσης. Επίσης αποφασίζουν μυστικά να μοιράσουν μελλοντικά μεταξύ τους τα γειτονικά τους κράτη, και πρώτα την Πολωνία.

Την 1η Σεπτεμβρίου 1939 η Γερμανία εισβάλλει στην **Πολωνία**, την οποία μοιράζεται με τη Σοβιετική Ένωση. Την άνοιξη του 1940 ο γερμανικός στρατός κατακτά τη **Δανία**, τη **Νορβηγία**, την **Ολλανδία**, το **Βέλγιο** και τον Ιούνιο του 1940 μπαίνει στο **Παρίσι**. Η κυβέρνηση της Γαλλίας συνθηκολογεί. Μετά την κατάρρευση του γαλλικού μετώπου, τα συμμαχικά στρατεύματα (κυρίως βρετανικά) συγκεντρώθηκαν στο λιμάνι της **Δουνκέρκης**. 350.000 στρατιώτες σώθηκαν όταν πέρασαν στην απέναντι πλευρά της Μάγχης με πλοία που έστειλαν οι Βρετανοί. Ο γερμανικός στρατός οφείλει αυτές τις νίκες σε μια νέα τακτική, τον **κεραυνοβόλο πόλεμο**.

10.1

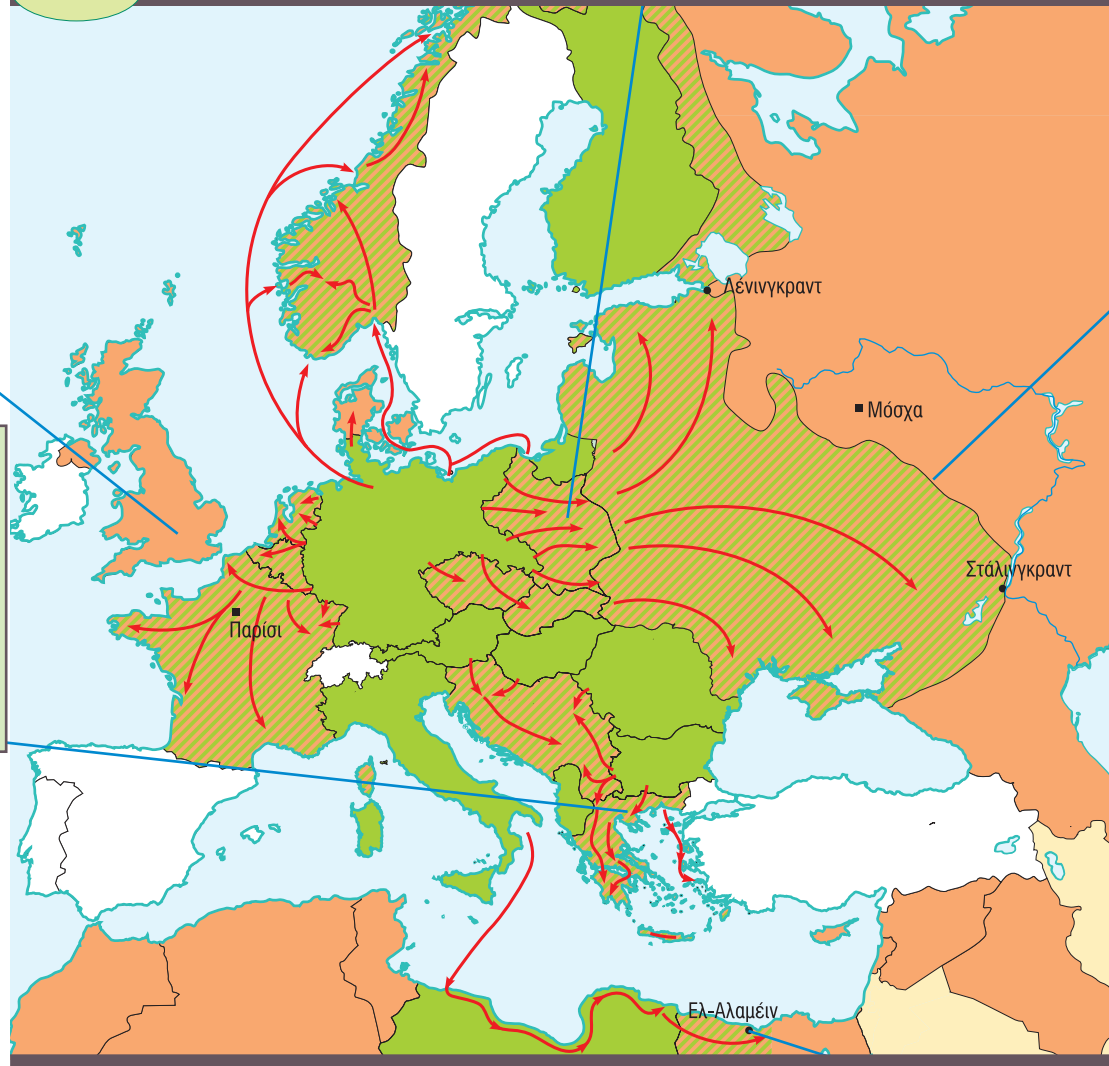
Οι δυνάμεις του Άξονα επιτίθενται (1939–1942)

Η Γερμανία κατάφερε να κατακτήσει γρήγορα μεγάλο μέρος της Ευρώπης, όχι όμως και τη Μεγάλη Βρετανία. Στη **μάχη της Αγγλίας** (Αύγουστος 1940 – Μάιος 1941), η γερμανική αεροπορία βομβαρδίζει τη **Μεγάλη Βρετανία** χωρίς να λογαριάζει τους άμαχους, αλλά δίχως αποτέλεσμα.

Τον Οκτώβριο του 1940 ο ιταλικός στρατός επιτίθεται στην **Ελλάδα**, αλλά δεν κατορθώνει να νικήσει. Τον Απρίλιο του 1941 ο γερμανικός στρατός επιτίθεται στη Γιουγκοσλαβία και στην Ελλάδα και σ' ένα μήνα τις κατακτά. Έτσι αρχίζει και γι' αυτές η **Κατοχή** (1941–1944).

Για τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο 1940–1941 θα μιλήσουμε στη σ. 206.

Για τη γερμανική επίθεση και την Κατοχή στην Ελλάδα θα μιλήσουμε στις σ. 205–213.

Το φθινόπωρο του 1940 ο πόλεμος μεταφέρεται στην **Αίγυπτο**. Οι δυνάμεις του Άξονα έδωσαν σκληρές μάχες για να πάρουν όλη τη βόρεια Αφρική, αλλά στο **Ελ Αλαμείν** νικήθηκαν από τα συμμαχικά στρατεύματα, στα οποία συμμετείχαν και Έλληνες, και την εγκαταλείψανε.

Τον Ιούνιο του 1941 ο γερμανικός στρατός επιτίθεται στη **Σοβιετική Ένωση**. Μέσα σε μερικές βδομάδες φτάνει έξω από την πρωτεύουσα, τη Μόσχα, και το **Λένινγκραντ** (έτσι ονομάστηκε η Αγία Πετρούπολη μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση), το οποίο αρχίζει να πολιορκεί. Οι Σοβιετικοί έχουν τεράστιες απώλειες σε στρατό και άμαχους. Όμως η γερμανική κατάκτηση δεν προλαβαίνει να ολοκληρωθεί πριν αρχίσει ο χειμώνας και ο γερμανικός στρατός εγκλωβίζεται στην παγωμένη ΕΣΣΔ. Ο σοβιετικός στρατός ανασυγκροτείται και το καλοκαίρι του 1942 σταματάει τη γερμανική επίθεση στο Νότο. Μέχρι το φθινόπωρο το μέτωπο έχει σταθεροποιηθεί.

Οι αντίπαλοι

Αντίπαλοι στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν οι **δυνάμεις του Άξονα** και οι **Σύμμαχοι**. Οι δύο συμμαχίες δεν έγιναν μονομιάς και από την αρχή. Καθώς ο πόλεμος προχωρούσε, τα περισσότερα κράτη πήγαν με τη μια ή την άλλη πλευρά. Επίσης μαζί με τις διάφορες ευρωπαϊκές δυνάμεις πολέμησαν και οι αποικίες τους.

Η περιοχή του Ειρηνικού Ωκεανού μπαίνει στον πόλεμο το Δεκέμβριο του 1941, όταν η **Ιαπωνία**, ήδη μεγάλη δύναμη, επιτίθεται στις ναυτικές βάσεις των ΗΠΑ εκεί. Οι ΗΠΑ μπαίνουν στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων. Οι ιαπωνικές δυνάμεις κατακτούν γρήγορα όλη σχεδόν τη νοτιοανατολική Ασία. Πολλοί στρατιώτες των Συμμάχων πιάνονται αιχμάλωτοι πολέμου και αντιμετωπίζονται με μεγάλη σκληρότητα.

Οι δυνάμεις του Άξονα

Γερμανία
Ιταλία
Ιαπωνία
Ουγγαρία
Ρουμανία
Βουλγαρία
Φιλανδία
Ταϊλάνδη
και πολλά κράτη στην Ασία και αλλού

10.2

Οι Σύμμαχοι

Μεγάλη Βρετανία
Γαλλία
Πολωνία
Καναδάς
Αυστραλία
Νέα Ζηλανδία
Νορβηγία
Δανία
Ολλανδία
Βέλγιο
Τσεχοσλοβακία
Ελλάδα
Γιουγκοσλαβία
ΕΣΣΔ
ΗΠΑ
Κίνα
και πολλά κράτη στην Κεντρική και τη Νότια Αμερική και στην Ασία

■ Δυνάμεις του Άξονα και οι σύμμαχοί τους
■ Κατακτημένες περιοχές από τον Άξονα
■ Σύμμαχοι
 Ουδέτερα κράτη
→ Κινήσεις δυνάμεων του Άξονα
- - - Όριο ιαπωνικών επιχειρήσεων (1942)

10.3

Πολωνοί διαβάζουν το τελεσίγραφο του Χίτλερ (1 Σεπτεμβρίου 1939) που ζητούσε την παράδοση της Πολωνίας. Ο πόλεμος ξεκίνησε όταν η Γερμανία επιτέθηκε στην Πολωνία, που ήταν σύμμαχος της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας.

10.6

Γάλλος εφημεριδοπώλης με τις εφημερίδες που αναγγέλλουν το ξέσπασμα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. 3 Σεπτεμβρίου 1939.

10.7

καλούσε τους Γάλλους και τις Γαλλίδες να συνεχίσουν τον αγώνα ενάντια στη γερμανική κατοχή.

Ο Γάλλος στρατηγός Σαρλ ντε Γκολ (1890–1970) στη ραδιοφωνική του ομιλία (Ιούνιος 1940) με την οποία

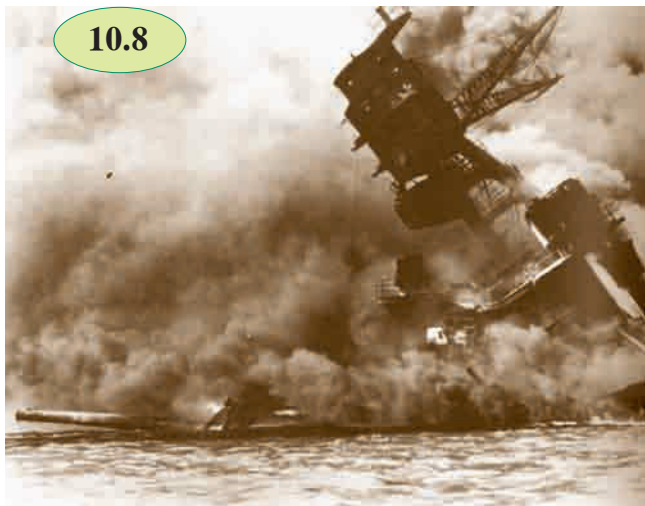

10.4

Στην εικόνα 10.4 το Λονδίνο στους γερμανικούς βομβαρδισμούς και στην 10.5 σακιά με άμμο στρώνονται στην ταράτσα ενός νοσοκομείου στο Λονδίνο για προστασία από τους βομβαρδισμούς. Σεπτέμβριος 1939.

10.5

10.8

Στις 7 Δεκεμβρίου 1941 ιαπωνικά αεροπλάνα βομβάρδισαν αμερικανικά πλοία και αεροπλάνα στην αμερικανική βάση στο Περλ Χάρμπορ (Κόλπος των μαργαριταριών), στα νησιά της Χαβάης, στον Ειρηνικό.

10.9

Ο Ρώσος συνθέτης Ντμίτρι Σοστακόβιτς με την Έβδομη Συμφωνία του έδωσε έκφραση στη θέληση των κατοίκων του Λένινγκραντ να αγωνιστούν. Η συμφωνία αυτή γράφτηκε και παίχτηκε για πρώτη φορά στο Λένινγκραντ στη διάρκεια της πολιορκίας.

Η αντεπίθεση των Συμμάχων (1943–1945)

10.10

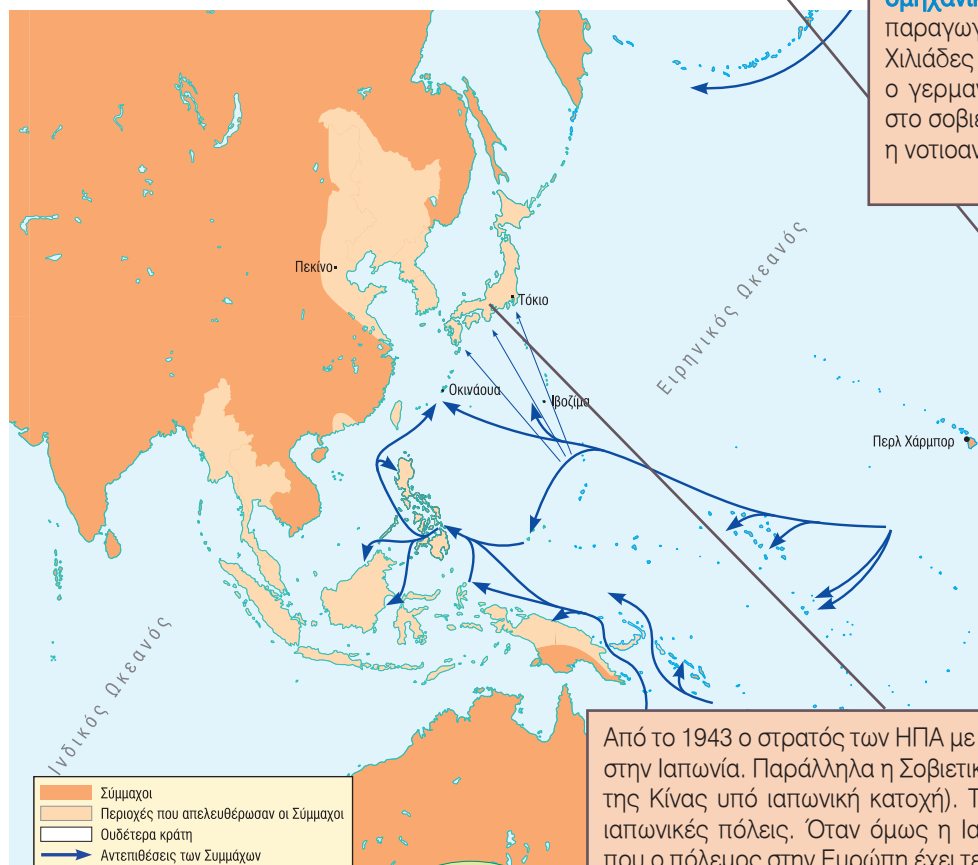

Η Σοβιετική Ένωση νικά για πρώτη φορά στο **Στάλινγκραντ** (Ιανουάριος 1943). Ύστερα από εξήμισι μήνες πολιορκία και εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς και από τις δύο πλευρές, ο γερμανικός στρατός παραδίνει τα όπλα. Την άνοιξη του ίδιου έτους ο σοβιετικός στρατός ξεκινάει την αντεπίθεσή του και αναγκάζει το γερμανικό στρατό να υποχωρεί συνέχεια, με μεγάλες απώλειες. Η σοβιετική προέλαση θα συνεχιστεί δυτικά και νότια μέχρι το τέλος του πολέμου.

Το Σεπτέμβριο 1943 οι Σύμμαχοι κάνουν απόβαση στη Σικελία. Η Ιταλία συνθηκολογεί, αλλά ο γερμανικός στρατός καταλαμβάνει τη χώρα και συγκρούεται με το συμμαχικό, που προχωράει προς το Βορρά. Ο Μουσολίνι δημιουργεί νέα κυβέρνηση στο Βορρά. Εκεί όμως φουντώνει το ιταλικό **κίνημα αντίστασης** και με τη στρατιωτική βοήθεια των Συμμάχων η Ιταλία απελευθερώνεται τον Απρίλιο του 1945. Ιταλοί αντιφασίστες συλλαμβάνουν και εκτελούν το Μουσολίνι.

Στις 6 Ιουνίου του 1944 οι Σύμμαχοι κάνουν **απόβαση στη Νορμανδία**. Παρά τις μεγάλες απώλειες, προχωρούν ανατολικά, απελευθερώνουν το Παρίσι και την υπόλοιπη Γαλλία και φτάνουν στα γερμανικά σύνορα. Παράλληλα, η αεροπορία βομβαρδίζει **γερμανικές βιομηχανικές πόλεις** για να καταστρέψει τη στρατιωτική παραγωγή και να επηρεάσει το ηθικό του πληθυσμού. Χιλιάδες Γερμανοί άμαχοι σκοτώνονται. Στα ανατολικά ο γερμανικός στρατός υποχωρεί συνεχώς μπροστά στο σοβιετικό. Το φθινόπωρο του 1944 ελευθερώνεται η νοτιοανατολική Ευρώπη και η Ελλάδα.

Ο σοβιετικός στρατός ανταγωνίζεται με τους άλλους συμμαχικούς στρατούς (αμερικανικός, βρετανικός κ.ά.) για το ποιος θα απελευθερώσει περισσότερα εδάφη, αφού από αυτό εξαρτάται η επιρροή που θα έχουν μελλοντικά στις περιοχές αυτές. Την άνοιξη του 1945 οι συμμαχικοί στρατοί συναντιούνται στη Γερμανία. Ο γερμανικός στρατός δεν έχει πια δυνάμεις να αντισταθεί. Ο Χίτλερ αυτοκτονεί. Στις **8 Μαΐου 1945 η Γερμανία συνθηκολογεί χωρίς όρους. Ο πόλεμος στην Ευρώπη τελειώνει.**

Από το 1943 ο στρατός των ΗΠΑ με αποβάσεις στα νησιά του Ειρηνικού πλησιάζει στην Ιαπωνία. Παράλληλα η Σοβιετική Ένωση εισβάλλει στη Μαντζουρία (περιοχή της Κίνας υπό ιαπωνική κατοχή). Τα αμερικανικά αεροπλάνα βομβαρδίζουν τις ιαπωνικές πόλεις. Όταν όμως η Ιαπωνία αρνείται να συνθηκολογήσει, παρόλο που ο πόλεμος στην Ευρώπη έχει τελειώσει, οι ΗΠΑ, για να την αναγκάσουν να το κάνει ρίχνουν την πρώτη **ατομική βόμβα** στη Χιροσίμα (6 Αυγούστου 1945) και μια δεύτερη στο Ναγκασάκι (9 Αυγούστου 1945). Οι συνέπειες του νέου όπλου είναι τρομακτικές. Στις 15 Αυγούστου 1945 η Ιαπωνία παραδίνεται. **Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έχει τελειώσει.**

10.11

■ Σύμμαχοι
■ Περιοχές που απελευθερώσαν οι Σύμμαχοι
 Ουδέτερα κράτη
→ Αντεπιθέσεις των Συμμάχων

10.12

Στην εικόνα 10.12 σοβιετικοί στρατιώτες πολεμούν στο Στάλινγκραντ. Η μάχη στο Στάλινγκραντ ήταν από τις πιο σκληρές στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τέλειωσε με νίκη του σοβιετικού στρατού, που αιχμαλώτισε εκατοντάδες χιλιάδες Γερμανούς στρατιώτες. Η πόλη ισοπεδώθηκε, με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως το γλυπτό με παιδιά που χορεύουν στην εικόνα 10.13. 1943.

10.13

10.14

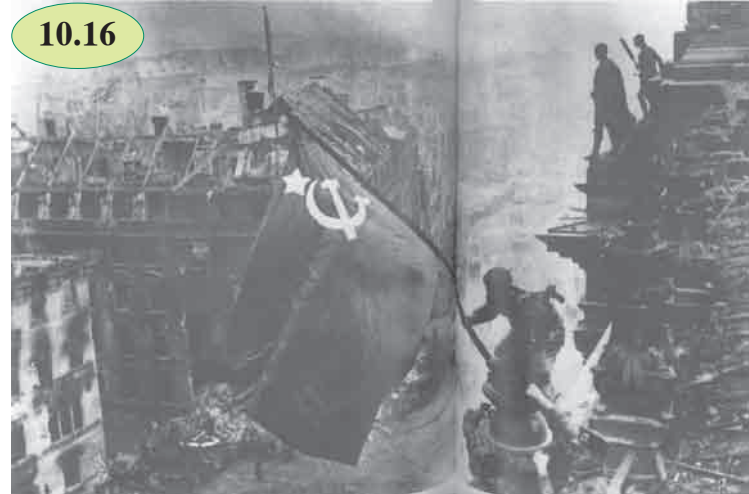
Γερμανοί στρατιώτες στο ανατολικό μέτωπο. Ο βαρύς ρωσικός χειμώνας, οι τεράστιες αποστάσεις και η αντίσταση του σοβιετικού στρατού έβαλαν τέλος στη νικηφόρα γερμανική προέλαση προς τα ανατολικά.

10.15

Σοβιετικοί στρατιώτες σηκώνουν τη σημαία της χώρας τους στη στέγη της ερειπωμένης γερμανικής βουλής (Ράιχσταγκ) στο Βερολίνο στις 30 Απριλίου 1945, τη μέρα που αυτοκτόνησε ο Χίτλερ.

10.16

Αμερικανοί στρατιώτες λίγο πριν από την απόβαση στη Νορμανδία. Η απόβαση είναι γνωστή με το όνομα επιχείρηση «Ντι Ντέι» (Ημέρα Ντι) και ήταν η πιο μεγάλη επιχείρηση τέτοιου είδους που έγινε ποτέ.

10.18

Ο Γερμανός στρατηγός Άλφρεντ Γιοτλ υπογράφει τη χωρίς όρους παράδοση της Γερμανίας στις 7 Μαΐου 1945. Τη μέρα εκείνη τέλειωσε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στην Ευρώπη.

10.17

Αμερικανοί και Σοβιετικοί στρατιώτες συναντιούνται σε μια καταστραμμένη γέφυρα πάνω από τον ποταμό Έλβα, στη Γερμανία.

10.19

Η Χιροσίμα μετά την ατομική βόμβα. Οι καταστροφές ήταν τεράστιες, αλλά ακόμη μεγαλύτερες ήταν (και είναι) οι τρομακτικές επιπτώσεις της ραδιενέργειας στην υγεία του πληθυσμού για πολλές γενιές μετά τον πόλεμο.

B. Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες και η γερμανική κατοχή

Όλες οι χώρες που κατακτήθηκαν από τις δυνάμεις του Άξονα δοκιμάστηκαν σκληρά και οι κατακτημένοι πληθυσμοί υποφέρανε από τις στερήσεις, τις λεηλασίες, την καταπίεση και τις βιαιότητες. Ιδιαίτερα σκληρή τύχη είχαν εκατομμύρια άνθρωποι στην ανατολική Ευρώπη. Οι κατακτημένοι δεν κράτησαν παντού την ίδια στάση. Οι ναζί εφάρμοσαν στις κατακτημένες χώρες της Ευρώπης τη φυλετική ιδεολογία, όπως είχαν κάνει από καιρό στη Γερμανία, με τραγικά αποτελέσματα. Ονόμασαν «Τελική λύση» την εξόντωση των Εβραίων και μεταφέρανε εκατομμύρια Εβραίους από τις κατακτημένες χώρες σε στρατόπεδα θανάτου. Την ίδια τύχη είχαν και πολλοί αιχμάλωτοι πολέμου από τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, αλλά και άλλοι, που οι ναζί τους θεωρούσαν «υπάνθρωπους».

Για τη φυλετική ιδεολογία των ναζί και την πολιτική αφανισμού των Εβραίων μιλήσαμε στις σ. 176–177.

Οι δυνάμεις του Άξονα δεν αντιμετώπισαν όλες τις ευρωπαϊκές χώρες που κατακτήσανε με τον ίδιο τρόπο. Στην Ευρώπη, η Γερμανία:

Προσάρτησε κάποιες χώρες ή περιοχές (την Αυστρία, το Λουξεμβούργο, ένα τμήμα από την **Πολωνία** κ.ά.).

Διοίκησε απευθείας άλλες χώρες ή περιοχές (ένα τμήμα από την Πολωνία, την Ολλανδία, το Βέλγιο και τη βόρεια Γαλλία, περιοχές της Τσεχίας κτλ.).

Άλλου τοποθέτησε **δωσίλογες κυβερνήσεις**, δηλαδή κυβερνήσεις που συνεργάστηκαν μαζί της (Σλοβακία, Νορβηγία, νότια Γαλλία, Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα κ.α.).

Στις κατεχόμενες χώρες δεν αντιμετώπισαν όλοι με τον ίδιο τρόπο τους κατακτητές. Ορισμένοι συνεργάστηκαν μαζί τους, κυρίως για να ωφεληθούν οικονομικά ή επειδή συμφωνούσαν με τις ιδέες τους. Άλλοι αντιδράσανε στην κατάκτηση της χώρας τους και σιγά σιγά αναπτύξανε διάφορες μορφές **αντίστασης**. Όμως οι πιο πολλοί προσπαθούσαν να επιβιώσουν μέσα στις δύσκολες συνθήκες της κατοχής (απαγορεύσεις, συλλήψεις, ανεργία, πληθωρισμός, πείνα). Οι κατακτητές δεν ήταν το ίδιο σκληροί με όλους, αν και παντού λεηλάτησαν τις περιοχές που κατέλαβαν. Ιδίως στην ανατολική Ευρώπη, όπου ζούσαν πληθυσμοί που οι ναζί τους θεωρούσαν «κατώτερους» από τους Άριους, καταπίεσαν και εκμεταλλεύθηκαν τους κατοίκους, φέρθηκαν με πολύ μεγάλη σκληρότητα και εφάρμοσαν την **καταναγκαστική εργασία**. Πολλοί άνθρωποι εκτοπίστηκαν, οδηγήθηκαν σε **στρατόπεδα συγκέντρωσης** ή θανατώθηκαν.

Η αντίσταση στους Γερμανούς πήρε διάφορες μορφές. Όσοι πιάνονταν τιμωρούνταν πολύ σκληρά και γίνονταν **αντίποινα** ενάντια στον άμαχο πληθυσμό. Στις πόλεις γίνονταν συγκεντρώσεις, διαδηλώσεις, απεργίες και κυκλοφορούσαν παράνομα εφημερίδες και προκηρύξεις. Στην ύπαιθρο η αντίσταση ήταν ένοπλη: γίνονταν σαμποτάζ, δηλαδή καταστρέφονταν υποδομές χρήσιμες στον κατοχικό στρατό (δρόμοι, σιδηροδρομικά δίκτυα, αποθήκες καυσίμων κ.ά.), και επιθέσεις εναντίον του. Στην Ευρώπη η ένοπλη αντίσταση αναπτύχθηκε περισσότερο μετά την εισβολή στη Σοβιετική Ένωση και ιδιαίτερα στα τελευταία χρόνια του πολέμου.

10.20

Σοβιετικοί πολίτες στην περιοχή της Κριμαίας ψάχνουν τους δικούς τους για να τους θάψουν (1942). Οι κατοχικές δυνάμεις έκαναν μαζικές εκτελέσεις αμάχων για αντίποινα.

10.21

Δημόσια εκτέλεση αμάχων για αντίποινα στην ανατολική Ευρώπη.

10.22

Η αντίσταση σε όλη την Ευρώπη, αλλά κυρίως στη Γιουγκοσλαβία, στην Ελλάδα, στην Ιταλία, στη Γαλλία, στην Ολλανδία, στο Βέλγιο, στην Πολωνία και στις κατακτημένες περιοχές της Σοβιετικής Ένωσης:

▶ προκάλεσε φθορές στο γερμανικό στρατό

▶ βοήθησε τα συμμαχικά στρατεύματα

▶ καλλιέργησε στους πληθυσμούς την ελπίδα για ελευθερία

Γάλλοι και Γαλλίδες, μέλη αντιστασιακής οργάνωσης στο Παρίσι. Αύγουστος 1944.

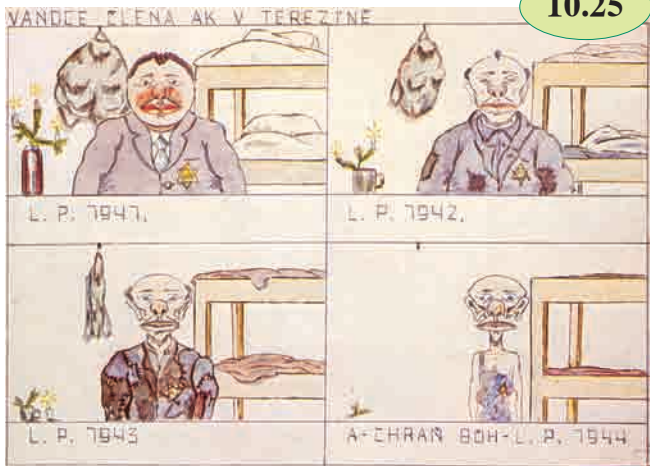
10.24

Ιταλοί και Ιταλίδες μέλη αντιστασιακής οργάνωσης στο Μιλάνο (αρχές του 1945). Στην Ιταλία η αντίσταση ξεκίνησε το 1943, μετά τη συνθηκολόγηση της χώρας, με στόχο να ανατραπεί ο φασισμός και να ελευθερωθεί η χώρα από τους Γερμανούς. Οι παρτιζάνοι, όπως ονομάζονταν οι Ιταλοί αντάρτες, ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς στο βιομηχανικό Βορρά της Ιταλίας, όπου οργάνωναν μεγάλες απεργίες.

10.23

Πολωνέζες αντιστασιακές που αιχμαλωτίστηκαν. Στην Πολωνία η αντίσταση οργάνωσε την εξέγερση στη Βαρσοβία ενάντια στους Γερμανούς. Οι Πολωνοί πολέμησαν για δύο μήνες τα γερμανικά στρατεύματα (Αύγουστος – Σεπτέμβριος 1944), αλλά νικήθηκαν και η πόλη ισοπεδώθηκε.

10.25

Ο αφανισμός των Εβραίων και η εξόντωση των «υπανθρώπων»

Εβραίοι ζούσαν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες που κατέκτησε ο γερμανικός στρατός. Οι πιο πολλοί (περίπου 2,5 με 3 εκατομμύρια) ζούσαν στην Πολωνία. Οι ναζί έκαναν διώξεις ενάντια στους Εβραίους που ζούσαν στις χώρες αυτές, όπως είχαν κάνει και στη Γερμανία, και τους έκλεισαν αρχικά σε γκέτο. Πολύ λίγοι μπόρεσαν να κρυφτούν και να γλιτώσουν.

Το Μεσαίωνα στις ευρωπαϊκές πόλεις οι Εβραίοι ζούσαν αναγκαστικά σε περιφραγμένες γειτονιές, που ονομάζονταν γκέτο. Τον 20ό αιώνα δεν υπήρχαν πια στην Ευρώπη εβραϊκά γκέτο.

«Η μεταμόρφωση», ακουαρέλα (1944) του Πάβελ Φαντλ (1903–1944), Εβραίου από την Τσεχοσλοβακία. Θέμα της η πείνα από την οποία υποφέρονε οι έγκλειστοι στα γκέτο.

10.27

10.26

Στις εικόνες 10.26 και 10.27 Γερμανοί στρατιώτες οδηγούν Εβραίους έξω από το γκέτο της Βαρσοβίας για να τους στείλουν στα στρατόπεδα θανάτου. Το 1943 οι Εβραίοι στο γκέτο της Βαρσοβίας εξεγέρθηκαν προσπαθώντας να εμποδίσουν τα σχέδια των Γερμανών να τους μεταφέρουν σε στρατόπεδα. Όμως, χωρίς βοήθεια από την πολωνική αντίσταση, νικήθηκαν και πολλοί σκοτώθηκαν. Το γκέτο καταστράφηκε.

10.28

Με την επίθεση της Γερμανίας στη Σοβιετική Ένωση το 1941 και την προέλαση του γερμανικού στρατού στα σοβιετικά εδάφη τα 5 περίπου εκατομμύρια Εβραίοι που ζούσαν εκεί έπεσαν στα χέρια των ναζί. Τότε, για πρώτη φορά αρχίζουν και οι μαζικές εκτελέσεις Εβραίων, από τα **ειδικά αποσπάσματα**, όπως τα ονόμασαν, που είχαν αποστολή να σκοτώνουν Εβραίους, αλλά και κομμουνιστές στα σοβιετικά εδάφη.

Τον Ιανουάριο του 1942 οι ναζί αποφάσισαν να εφαρμόσουν την «**Τελική λύση**», όπως ονόμασαν οι ίδιοι τη μαζική εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης. Εκατομμύρια Εβραίοι από όλες τις κατεχόμενες περιοχές μεταφέρθηκαν σε ειδικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, στα **στρατόπεδα θανάτου**. Εκεί τους περισσότερους τους δολοφονούσαν μαζικά σε θαλάμους αερίων και τους πιο νέους και γερούς τους έβαζαν να δουλέψουν σκληρά κάτω από απάνθρωπες συνθήκες μέχρι να εξαντληθούν. Υπολογίζεται ότι περίπου **6 εκατομμύρια Εβραίοι εξοντώθηκαν** στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου στην Ευρώπη. Ανάλογη τύχη είχαν Τσιγγάνοι, Πολωνοί και Σοβιετικοί πολίτες και αιχμάλωτοι πολέμου, αλλά και ομοφυλόφιλοι και μάρτυρες του Ιεχωβά που ζούσαν στις περιοχές που κατέλαβαν οι ναζί.

«Η μεγάλη συμφορά», σχέδιο (1941) του Γερμανοεβραίου Φέλιξ Νουσιμπάουμ.

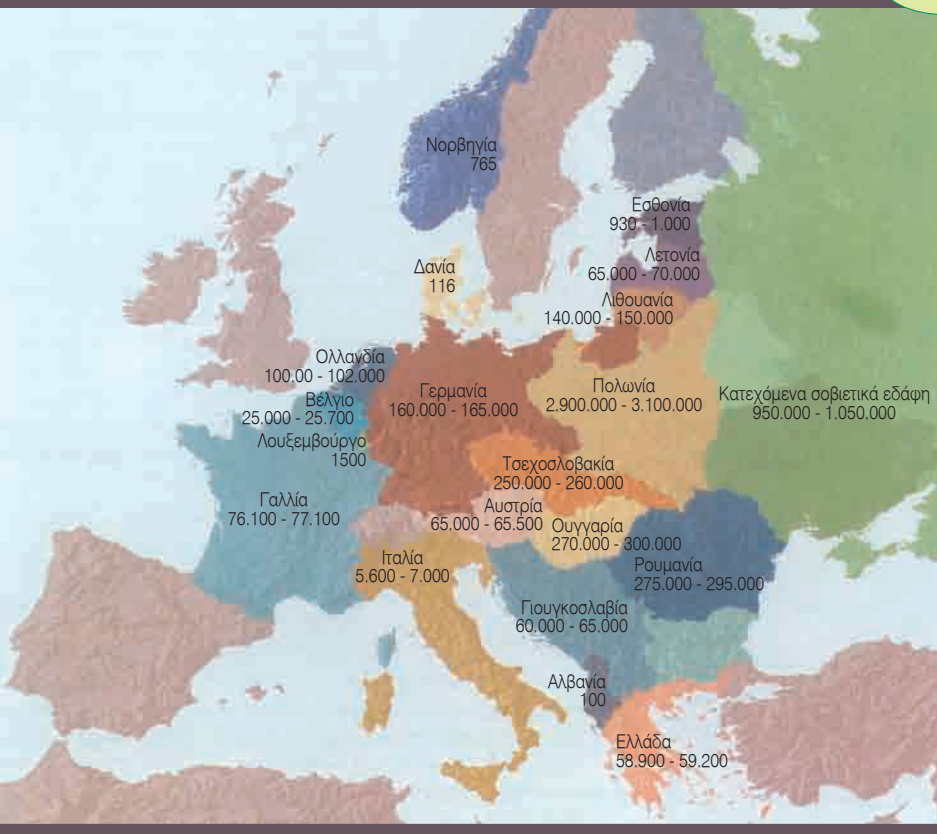
10.29

Στην εικόνα 10.29 σελίδα από χειρόγραφο ημερολόγιο που μπόρεσε να κρατήσει μέσα στο Άουσβιτς ο Έλληνας Εβραίος Μαρσέλ Νατζαρί. Το ημερολόγιο βρέθηκε θαμμένο στο στρατόπεδο, εκεί που υπήρχαν τα κρεματόρια, οι φούρνοι δηλαδή που έκαigan τους νεκρούς. Στην εικόνα 10.31 η πύλη του στρατοπέδου του Άουσβιτς με την επιγραφή «Η δουλειά κάνει τον άνθρωπο ελεύθερο».

Οι Εβραίοι που εξοντώθηκαν στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

10.30

10.32

Ετικέτα από κουτί με αέριο «τσικλόν». Με το αέριο αυτό θανατώθηκαν εκατομμύρια άνθρωποι.

10.31

Γ. Μετά τον πόλεμο – Ανασυγκρότηση και νέες διαιρέσεις

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είναι ο πιο **καταστροφικός** και **αιματηρός πόλεμος** στην ιστορία της ανθρωπότητας. Άφησε πίσω του εκατομμύρια νεκρούς, τραυματίες και πρόσφυγες και προκάλεσε τεράστιες οικονομικές καταστροφές. Ο αφανισμός των Εβραίων της Ευρώπης, η φρίκη του πολέμου, οι καταστροφές αλλά και ο φόβος για μια νέα σύγκρουση **άλλαξαν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες**. Ένα πλατύ αίτημα να μην ξαναγίνουν όλα αυτά οδήγησε να ιδρυθεί το 1945 ο **ΟΗΕ** (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών). Ωστόσο οι πρώην σύμμαχοι γρήγορα διασπάστηκαν. Στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης πήραν την εξουσία κομμουνιστές κάτω από τον έλεγχο της ΕΣΣΔ, και τα κράτη της δυτικής Ευρώπης συμμαχισαν με τις ΗΠΑ. Ο **Ψυχρός Πόλεμος** ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην ΕΣΣΔ καθόρισε την παγκόσμια πολιτική για 45 χρόνια. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε επίσης σημαντικές συνέπειες και έξω από την Ευρώπη, ιδίως στη νοτιοανατολική Ασία. Εκεί, ένα πρώτο κύμα **αποαποικιοποίησης** δημιούργησε νέα εθνικά κράτη από τις παλιές αποικίες, άλλοτε με ειρηνικά μέσα και άλλοτε έπειτα από επαναστάσεις.

10.33

Οι νεκροί στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

	Συμμαχικές χώρες	Χώρες του Άξονα	Σύνολο
Άμαχοι	περίπου 29 εκατομμύρια	περίπου 2 εκατομμύρια	περίπου 31 εκατομμύρια
Στρατιώτες	περίπου 12,5 εκατομμύρια	περίπου 6,5 εκατομμύρια	περίπου 19 εκατομμύρια

Κανένας δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα πόσα ήταν τα θύματα του πολέμου. Οι περισσότεροι όμως ιστορικοί συμφωνούν ότι σε ολόκληρο τον κόσμο ο πόλεμος, εκτός από τους αμέτρητους τραυματίες, άφησε συνολικά περίπου 50 εκατομμύρια νεκρούς και ότι οι περισσότεροι από τους μισούς ήταν **άμαχοι**, κάτι που δεν είχε ξανασυμβεί μέχρι τότε. Στην Ευρώπη περισσότερα θύματα είχαν η ΕΣΣΔ, η Πολωνία και η Γιουγκοσλαβία.

10.34

Γάλλοι, Βέλγοι και Ολλανδοί εκτοπισμένοι περνούν τη γέφυρα του Έλβα, επιστρέφοντας στον τόπο τους.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος άφησε πίσω του και 14 εκατομμύρια **εκτοπισμένους**, ανθρώπους που ξεριζώθηκαν με τη βία από τον τόπο τους για διαφορετικούς λόγους: άλλοι για να γλιτώσουν, άλλοι γιατί τους έδιωξαν, άλλοι γιατί τους πήραν για καταναγκαστική εργασία. Πολλοί έκαναν χρόνια **να επιστρέψουν**. Για τους πιο πολλούς και ακόμη περισσότερο για όσους Εβραίους επιζήσανε, η επιστροφή ήταν αδύνατη, καθώς είχαν χάσει τις οικογένειες και τις περιουσίες τους και είχαν ζήσει μια ανείπωτη και φρικτή βία. Οι περισσότεροι Εβραίοι πήγαν στην Παλαιστίνη, όπου το 1948 ιδρύθηκε το κράτος του Ισραήλ, ή στις ΗΠΑ. Αλλά και πολλοί που προέρχονταν από την ανατολική Ευρώπη, όταν οι χώρες τους πέρασαν σε σοβιετική επιρροή δε θέλησαν να επιστρέψουν σ' αυτές και μετανάστευσαν στις ΗΠΑ ή αλλού.

Για την ίδρυση του Ισραήλ δεξ στη σ. 202.

10.35

Με την ήττα της Γερμανίας, όσοι ανήκαν στις **γερμανικές μειονότητες** που ζούσαν στην κεντρική και την ανατολική Ευρώπη αναγκάστηκαν να φύγουν από τον τόπο τους, για να γλιτώσουν από τα αντίποινα των κατοίκων που είχαν υποφέρει από τη γερμανική κατοχή. Υπολογίζεται ότι περίπου 12 εκατομμύρια Γερμανοί βρήκαν καταφύγιο στη δυτική Γερμανία.

Για το χωρισμό της Γερμανίας σε ανατολική και δυτική μιλάμε στη σ. 203.

Ο πόλεμος προκάλεσε επίσης **τεράστιες οικονομικές καταστροφές**. Στις χώρες που κατακτήθηκαν η οικονομία, οι βιομηχανίες και οι υποδομές καταστράφηκαν.

Υπάλληλος διεθνούς οργανισμού σημειώνει τις εθνικότητες εκτοπισμένων που φτάνουν σε στρατόπεδο προσφύγων κοντά στη Γερμανία. Ιανουάριος 1946.

10.36

10.37

Γερμανοί στρατιώτες που πιάστηκαν αιχμάλωτοι στην Ολλανδία. 1944.

Μικρός Ολλανδός μπροστά στα ερείπια του σπιτιού του. Δεκέμβριος 1944.

10.38

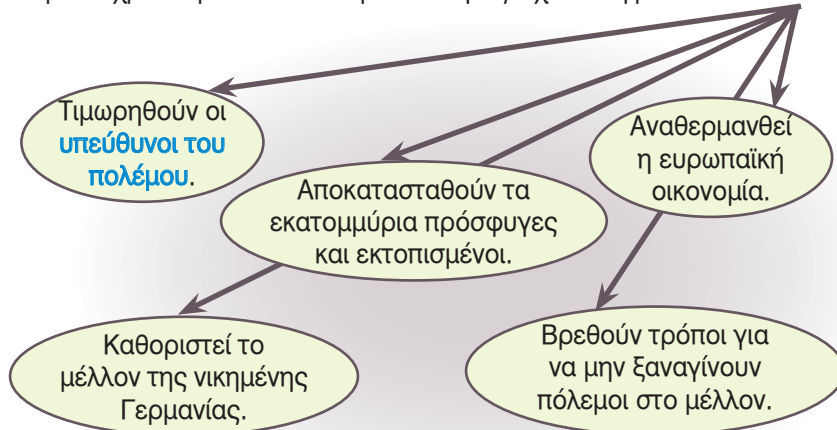
Στην εικόνα 10.38 μια καταστραμμένη γέφυρα στον ποταμό Ρήνο, στην Κολογία, και στη 10.39 κάτοικοι του Βερολίνου στα ερείπια της βομβαρδισμένης πόλης τους.

10.39

Προσπάθειες για ανασυγκρότηση – Ο διπολισμός και οι απαρχές του Ψυχρού Πολέμου

Τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο οι νικητές είχαν να φροντίσουν να:

Οι ηγέτες των ΗΠΑ, της Μεγάλης Βρετανίας και της ΕΣΣΔ ήδη πριν τελειώσει ο πόλεμος είχαν αποφασίσει να χωριστεί η Γερμανία, βασική υπεύθυνη για το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, σε **ζώνες κατοχής**, να χαραχθούν ξανά και για πάντα τα σύνορα στα ευρωπαϊκά κράτη και να ιδρυθεί ο **Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών**.

Η συνδιάσκεψη της Γιάλτας. Από τις 4 μέχρι τις 11 Φεβρουαρίου 1945 οι ηγέτες των ΗΠΑ, της Μεγάλης Βρετανίας και της ΕΣΣΔ συναντήθηκαν στη Γιάλτα, στην Κριμαία. Εκεί ο Φράνκλιν Ρούζβελτ (1), ο Ουίνστον Τσόρτσιλ (2) και ο Ιωσήφ Στάλιν (3) μοίρασαν μεταξύ τους τον κόσμο σε «σφαίρες επιρροής», αποφασίζοντας ποιες χώρες θα είχε η κάθε δύναμη κάτω από τον έλεγχό της.

10.40

10.41

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)

Ο ΟΗΕ ιδρύθηκε στις 26 Ιουνίου 1945. Έχει έδρα τη Νέα Υόρκη και οι βασικοί του στόχοι είναι να:

- ▶ διατηρεί την παγκόσμια ειρήνη και να εξασφαλίζει ότι τα προβλήματα ανάμεσα στα κράτη θα λύνονται με τη διπλωματία και όχι με τον πόλεμο,
- ▶ προστατεύει τα **ανθρώπινα δικαιώματα** για όλους σε ολόκληρο τον κόσμο,
- ▶ βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων παντού.

Μια από τις πρώτες ενέργειες του ΟΗΕ ήταν να στείλει βοήθεια στους πληθυσμούς που είχαν υποφέρει από τον πόλεμο.

Τρίγλωσση αφίσα υπέρ του ΟΗΕ στα αγγλικά, γαλλικά και ρωσικά.

Για το εβραϊκό σιωνιστικό κίνημα πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μιλήσαμε στη σ. 88.

10.42

Η δημιουργία του Ισραήλ

Με το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου ένα βασικό θέμα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί αφορούσε την τύχη όσων Εβραίων είχαν απομείνει στην Ευρώπη. Πολλοί από αυτούς μεταναστεύουν στην Παλαιστίνη και ενώνονται με όσους ζητούν να δημιουργηθεί εκεί εβραϊκό κράτος. Τα ισχυρά κράτη αντιμετωπίζουν τώρα το αίτημα αυτό πιο ευνοϊκά από πριν. Όμως οι Άραβες που ζούσαν στην Παλαιστίνη δεν έβλεπαν θετικά αυτή την εξέλιξη. Όταν οι Βρετανοί, που διοικούσαν την περιοχή, αποφάσισαν το 1947 να αποχωρήσουν, την έθεσαν υπό την προστασία του ΟΗΕ, ο οποίος αποφάσισε την ίδια χρονιά να χωριστεί η περιοχή σε δύο κράτη: ένα εβραϊκό, το **Ισραήλ**, και ένα αραβικό, το μελλοντικό παλαιστινιακό κράτος. Οι Άραβες δε δέχτηκαν αυτή τη λύση και στον πόλεμο που ακολούθησε (1948–1949) οι Ισραηλινοί (όπως λέγονται οι πολίτες του Ισραήλ, που ιδρύθηκε το 1948) νίκησαν, και 600.000 Παλαιστίνιοι διώχτηκαν από τον τόπο τους. Με αυτό τον πόλεμο άρχισε μια σύγκρουση που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Σύντομα οι **Σύμμαχοι διασπάστηκαν**. Η Σοβιετική Ένωση, για να εξασφαλίσει ότι δε θα ξαναγινόταν εισβολή στα εδάφη της, προσπάθησε τα ελέγξει τα γειτονικά της κράτη. Από την άλλη και τα μεγάλα δυτικά κράτη αισθάνονταν να απειλούνται από το σοβιετικό στρατό, που κατείχε τη μισή Ευρώπη. Έτσι, ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και στη δυτική Ευρώπη εμφανίστηκαν ξανά η δυσπιστία και η εχθρότητα που υπήρχε στο Μεσοπόλεμο και είχαν παραμεριστεί μπροστά στον κοινό κίνδυνο του ναζισμού.

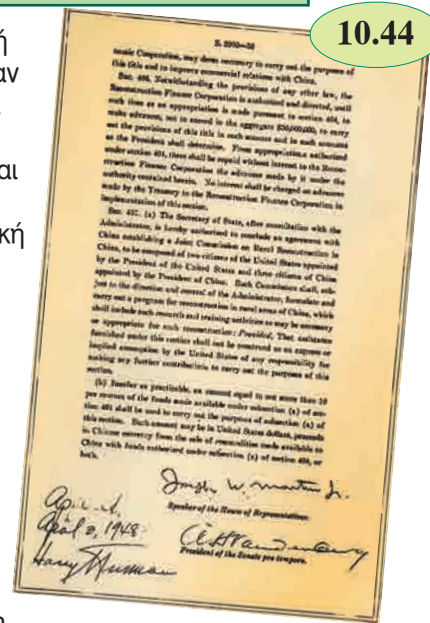
Οι ΗΠΑ βοήθησαν την καταστραμμένη Ευρώπη με το **σχέδιο Μάρσαλ**. Πίστευαν ότι, αν δεν βοηθούσαν την ευρωπαϊκή οικονομία να ξεπεράσει τα προβλήματά της, μπορεί να κινδύνευε και η δική τους οικονομία. Ο Στάλιν δε δέχτηκε βοήθεια για τη Σοβιετική Ένωση και απαγόρευσε και στις χώρες της ανατολικής Ευρώπη να τη δεχτούν. Πήρε αυτή την απόφαση γιατί πίστευε ότι με το σχέδιο Μάρσαλ οι Αμερικανοί θα κυριαρχούσαν σε ολόκληρη την Ευρώπη.

10.43

Στην εικόνα 10.42 ηλικιωμένη Εβραία στο καράβι που θα την πάει στην Παλαιστίνη και στη 10.43 ορφανά Εβραϊόπουλα από την Ελλάδα φεύγουν για την Παλαιστίνη.

10.44

Η τελευταία σελίδα του νόμου για το Σχέδιο Μάρσαλ. Κάτω αριστερά φαίνεται η υπογραφή του Αμερικανού προέδρου Χάρι Τρούμαν και η ημερομηνία: 3 Απριλίου 1948.

Για τις επεμβάσεις του σοβιετικού στρατού στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης θα μιλήσουμε στη σ. 216.

Η Σοβιετική Ένωση θεωρούσε ότι θα ήταν πιο ασφαλής αν είχε γύρω της κράτη που θα τα έλεγχε. Έτσι οι χώρες που είχε απελευθερώσει ο σοβιετικός στρατός αποκτήσανε, άλλοτε με εκλογές και άλλοτε με πραξικόπημα, κομμουνιστικά καθεστώτα (**λαϊκές δημοκρατίες**, όπως ονομάστηκαν). Το ίδιο έγινε και στη Γιουγκοσλαβία και στην Αλβανία.

Στο εξής κάθε διαφορετική γνώμη στα κράτη αυτά

θα καταδιώκεται. Στο «σοβιετικό μπλοκ», όπως ονομάστηκαν οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης, η οικονομική και στρατιωτική επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης ήταν απόλυτη και κάθε προσπάθειά τους για μια διαφορετική πολιτική σταματούσε με την επέμβαση του **σοβιετικού στρατού**.

Φωτογραφία με τον Τίτο (στο κέντρο) και τους άλλους αρχηγούς του αντάρτικου στην κατεχόμενη Γιουγκοσλαβία. Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής οι κομμουνιστές είχαν οργανώσει ένα από τα πιο δυναμικά κινήματα αντίστασης στην κατεχόμενη Ευρώπη. Ηγέτης του αναδείχτηκε ο Κροάτης Γιόζεφ Μπρος, γνωστός ως Τίτο, που πολέμησε τους Γερμανούς, αλλά και τους Ουστάσι, τους Κροάτες φασίστες που ίδρυσαν το δικό τους «κράτος» στη Γιουγκοσλαβία. Μετά το τέλος του πολέμου οι Γιουγκοσλάβοι κομμουνιστές κατέλαβαν την εξουσία με ηγέτη τον Τίτο. Όμως, σύντομα διαφώνησαν με τους Σοβιετικούς.

10.45

10.46

Η μεταπολεμική Ευρώπη

10.47

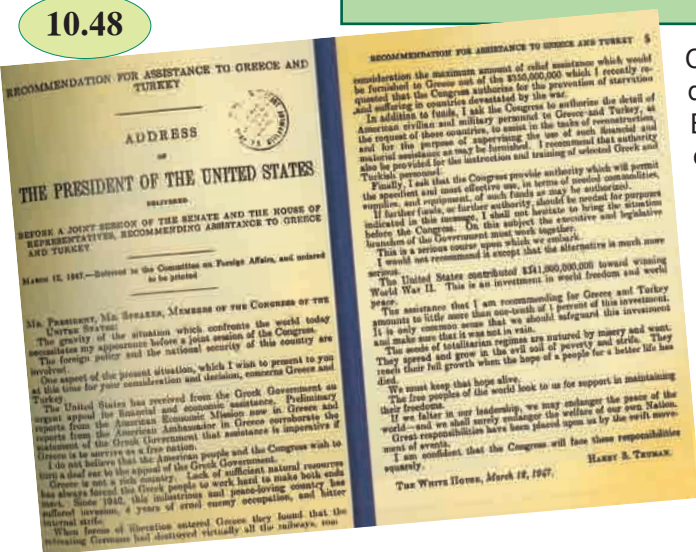

Μια πόλη στα δύο: η γραμμή στην πλατεία Ποτοντάμερ στο Βερολίνο. 1948.

Για τις συγκρούσεις έξω από την Ευρώπη την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου θα μιλήσουμε στις σ. 217–220.

Η περίοδος από το 1947, όταν επιβλήθηκαν οι λαϊκές δημοκρατίες στην ανατολική Ευρώπη, μέχρι το 1989, τη χρονιά που καταρρεύσανε, χαρακτηρίζεται από τον ανταγωνισμό ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και στις ΗΠΑ, τις δύο μεταπολεμικές υπερδυνάμεις. Ο ανταγωνισμός τους χώρισε στην αρχή την Ευρώπη και στη συνέχεια ολόκληρο τον κόσμο σε δύο σφαίρες επιρροής. Αυτό ονομάστηκε παγκόσμιος διπολισμός. Ο συνεχής ανταγωνισμός τους για 45 χρόνια επηρέασε την παγκόσμια πολιτική και ονομάστηκε **Ψυχρός Πόλεμος**. Ονομάστηκε έτσι γιατί δεν προκάλεσε στρατιωτική σύγκρουση μέσα στην Ευρώπη. Ωστόσο, ο Ψυχρός Πόλεμος προκάλεσε πολλές συγκρούσεις έξω από την ευρωπαϊκή ήπειρο. Ο Ψυχρός Πόλεμος εκφράστηκε κυρίως με τον ανταγωνισμό των εξοπλισμών ανάμεσα στους δύο **στρατιωτικούς συνασπισμούς**, το δυτικό και τον ανατολικό.

10.48

Οι ΗΠΑ, αλλά και τα κράτη της δυτικής Ευρώπης, έβλεπαν με ανησυχία τη σοβιετική επιρροή να επεκτείνεται στην ανατολική Ευρώπη. Το 1947 οι ΗΠΑ με το **δόγμα Τρούμαν** βοήθησαν στρατιωτικά την Ελλάδα και την Τουρκία, για να εμποδίσουν την επιρροή της ΕΣΣΔ σε αυτές.

Για να αντιμετωπιστούν οι ανησυχίες αυτές ιδρύθηκε το 1948 το **NATO**, μια στρατιωτική συμμαχία ανάμεσα στα κράτη της δυτικής Ευρώπης και στις ΗΠΑ. Στόχος του η κοινή αντιμετώπιση μιας επίθεσης από την ΕΣΣΔ. Με τη δημιουργία του NATO ο χωρισμός της Ευρώπης σε ανατολική και δυτική έγινε μόνιμος και οι ΗΠΑ μπόρεσαν να διατηρήσουν στρατιωτικές βάσεις στη δυτική Ευρώπη. Αργότερα, η Σοβιετική Ένωση με τους συμμάχους της θα φτιάξουν τη δική τους στρατιωτική συμμαχία, το **Σύμφωνο της Βαρσοβίας** (1955).

Το τέλος του πολέμου έφερε μεγάλες αλλαγές και στη νοτιοανατολική Ασία. Πολλά ευρωπαϊκά κράτη που είχαν αποικίες εκεί δεν μπορούσαν πια να τις διατηρήσουν για οικονομικούς λόγους. Σε πολλές αποικίες αναπτύχθηκαν **εθνικά κινήματα**, που πέτυχαν να δημιουργήσουν ανεξάρτητα κράτη. Κάποιες αποικίες απελευθερώθηκαν με τη συμφωνία της μητρόπολης και άλλες ύστερα από αγώνες. Η **αποαποικιοποίηση** θα συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια.

Η πρώτη και η τελευταία σελίδα από το λόγο του Αμερικανού προέδρου Χάρι Τρούμαν για την αποστολή αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα και στην Τουρκία. 12 Μαρτίου 1947.

10.49

Ο Γιαβαχαρλάλ Νεχρού μιλάει από το μπαλκόνι του σπιτιού του (Ιούλιος 1945). Στην Ινδία ο Νεχρού κήρυξε την αντιβρετανική εξέγερση το 1942.

10.50

Βομβή 21 Αυγούστου 1947: η διχοτόμηση της βρετανικής Ινδίας σε Ινδία και Πακιστάν γιορτάστηκε με χαρά τόσο από τους ινδουιστές όσο και από τους μουσουλμάνους.

10.51

Νέα κράτη στη νότια και την ανατολική Ασία

Στην Κίνα, στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, το κομμουνιστικό κόμμα, με αρχηγό το Μάο Τσε Τουνγκ, έγινε πολύ ισχυρό. Το 1949 οι κομμουνιστές, ύστερα από επανάσταση, ίδρυσαν τη **Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας**. Το νέο καθεστώς προσπάθησε να βελτιώσει τη ζωή των Κινέζων και έκανε την Κίνα πάλι ισχυρή στη διεθνή πολιτική. Συγχρόνως όμως απαγόρευσε κάθε διαφορετική άποψη και κινήγησε τους αντίπαλούς του.

Οι βρετανικές **Ινδίες** χωρίστηκαν το 1947, έπειτα από αιματηρό πόλεμο, σε δύο κράτη: στην **Ινδία**, όπου κυριαρχούσαν οι ινδουιστές, και στο **Πακιστάν** (που ήταν χωρισμένο στο δυτικό και στο ανατολικό), όπου κυριαρχούσαν οι μουσουλμάνοι.

Στην **Ινδοκίνα** ξέσπασε μαζική εξέγερση (1946–1954) ενάντια στους Γάλλους, οι οποίοι προσπάθησαν να την καταπιέξουν, αλλά δεν τα κατάφεραν.

Η **Ινδονησία** ήταν ολλανδική αποικία. Το 1949 έγινε ανεξάρτητο κράτος.

Δ. Η Ελλάδα στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Η Ελλάδα μπήκε στο Β΄ Παγκόσμιο μετά την επίθεση της Ιταλίας το 1940. Ο ελληνικός στρατός μπόρεσε να αντιμετωπίσει την επίθεση, αλλά νικήθηκε όταν του επιτέθηκε ο γερμανικός στρατός. Η **Κατοχή** στην Ελλάδα (1941–1944) προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στον πληθυσμό, στην οικονομία και στις υποδομές. Γρήγορα αναπτύχθηκε ένα ισχυρό **κίνημα αντίστασης**, στο οποίο κυριαρχούσε η Αριστερά. Οι κατοχικές δυνάμεις, με τη συνεργασία ορισμένων Ελλήνων, προσπάθησαν να περιορίσουν τη δύναμή του, αλλά αυτό κατόρθωσε να ελέγξει πολλές περιοχές στη χώρα. Μετά την Απελευθέρωση οι Σύμμαχοι και οι ελληνικές παραδοσιακές πολιτικές δυνάμεις θέλησαν να περιορίσουν τη δύναμη της Αριστεράς. Η προσπάθεια αυτή οδήγησε σε **Εμφύλιο Πόλεμο** (1946–1949). Με τη στρατιωτική βοήθεια των ΗΠΑ, οι κυβερνητικές δυνάμεις νίκησαν. Χιλιάδες αριστεροί εξορίστηκαν, φυλακίστηκαν, εκτελέστηκαν ή έγιναν πρόσφυγες σε χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Για την Ελλάδα ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ξεκίνησε στις **28 Οκτωβρίου 1940**, όταν ο ιταλικός στρατός επιτέθηκε από την Αλβανία στην Ελλάδα. Ο **ελληνικός στρατός** πέρασε στην αντεπίθεση και κατέλαβε πολλές αλβανικές πόλεις. Όμως, παρά τις ελληνικές επιτυχίες, ο πόλεμος συνεχίστηκε και το χειμώνα στα βουνά της Αλβανίας. Τα κρουοπαγήματα ήταν από τις πιο σκληρές εμπειρίες που έζησαν οι στρατιώτες. Την άνοιξη του 1941, ο γερμανικός στρατός ήρθε να βοηθήσει τον ιταλικό.

Στις 6 Απριλίου 1941 γερμανικά στρατεύματα **επιτέθηκαν στην Ελλάδα**. Ο ελληνικός στρατός αντιστάθηκε γενναία, αλλά τελικά **συνθηκολόγησε**. Στις 27 Απριλίου 1941 ο γερμανικός στρατός μπήκε στην Αθήνα. Το Μάιο κατέλαβε και την Κρήτη, έπειτα από σκληρές μάχες. Η ελληνική κυβέρνηση και ο βασιλιάς πήγαν στην Αίγυπτο, όπου είχαν το στρατηγείο τους οι Σύμμαχοι. Στην κατεχόμενη Ελλάδα τοποθετήθηκε κυβέρνηση δωσίλογων.

Αθηναϊκή εφημερίδα με την είδηση για τον τορπιλισμό της «Ελλης» (16 Αυγούστου 1940). Ύστερα από πολλές προκλήσεις ενάντια στην Ελλάδα, όπως η βύθιση του πολεμικού πλοίου «Ελλη» από ιταλικό υποβρύχιο στο λιμάνι της Τήνου στις 15 Αυγούστου 1940, ο Μουσολίνι ζήτησε την πλήρη υποταγή της χώρας.

Λαϊκή εικόνα για τη νίκη του ελληνικού στρατού στη μάχη της Κορυτσάς (στην Αλβανία).

Γερμανικά βομβαρδιστικά αεροπλάνα πάνω από την Αθήνα. Απρίλιος 1941.

«Οι Γερμανοί μπήκαν στην Αθήνα», πρωτοσέλιδο ιταλικής εφημερίδας. 28 Απριλίου 1941.

Γερμανικά στρατεύματα στην Αθήνα.

10.57

Ο Γεώργιος Τσολάκογλου, ο πρώτος Έλληνας δωσίλογος πρωθυπουργός, με Γερμανούς αξιωματικούς (Απρίλιος 1941). Ο Τσολάκογλου, διοικητής στο Γ΄ Σώμα Στρατού, ήταν αυτός που υπέγραψε τη συνθηκολόγηση με τους Γερμανούς.

10.58

Οι ζώνες κατοχής στην Ελλάδα

10.59

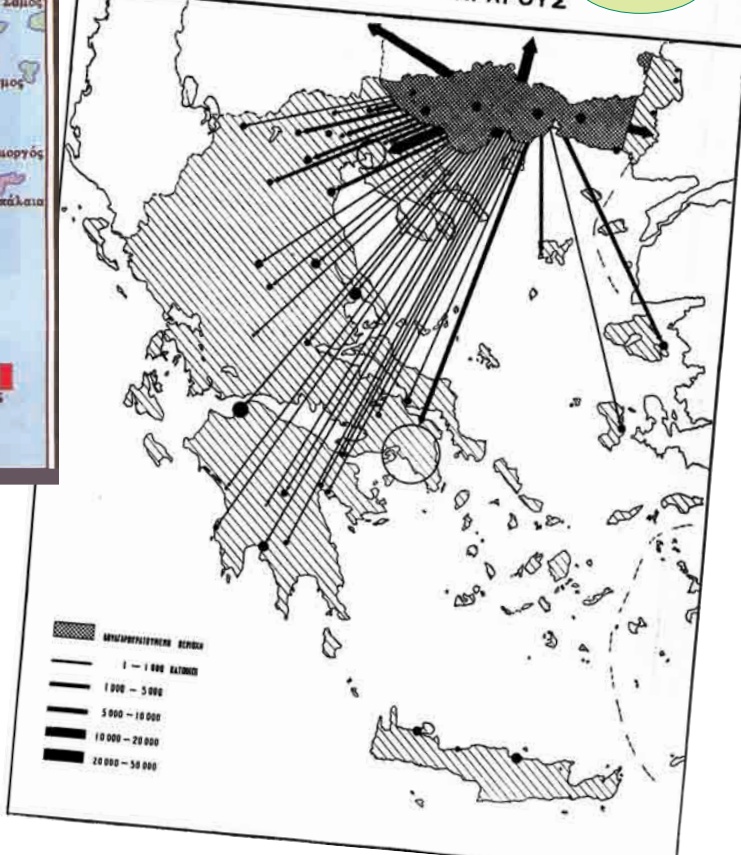

Οι κατακτητές χώρισαν την Ελλάδα σε **τρεις ζώνες κατοχής**:

- ▶ Την ιταλική, που περιλάμβανε τις περισσότερες περιοχές της χώρας.
- ▶ Την βουλγαρική (ανατολική Μακεδονία και Θράκη). Σύνομα στις περιοχές αυτές εφαρμόστηκε μια πολιτική με στόχο να διώξει από εκεί τους ελληνικούς πληθυσμούς ή να τους «εκβουλγαρίσει».
- ▶ Την γερμανική, που περιλάμβανε μεγάλο μέρος της Μακεδονίας και μερικές στρατηγικές περιοχές (την Αθήνα, ένα τμήμα στο νομό Έβρου και κάποια νησιά).

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΙΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

10.60

10.61

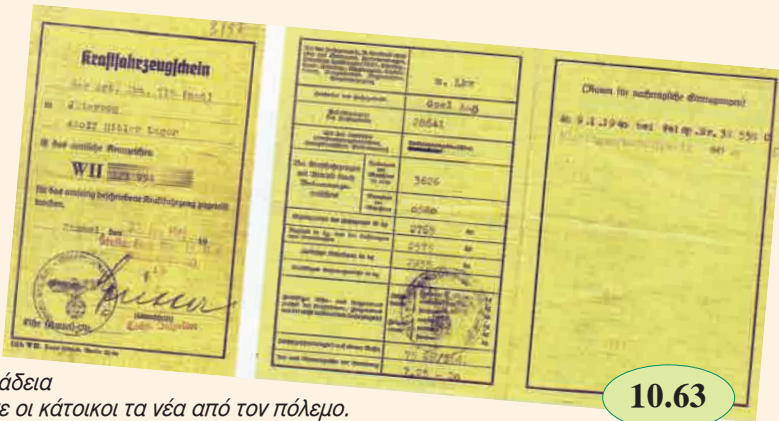
Παρέλαση βουλγαρικών στρατευμάτων στην Ξάνθη.

Χάρτης του ελληνικού υπουργείου Ανοικοδόμησης (1947) με τις μετακινήσεις των ελληνικών πληθυσμών από τη βουλγαρική ζώνη κατοχής.

10.62

Στην εικόνα 10.62 άδεια που έδιναν οι κατοχικές αρχές για να έχει κανείς και να χρησιμοποιεί ραδιόφωνο (27 Μαρτίου 1942) και στην 10.63 άδεια για να κυκλοφορεί όχημα. Το ραδιόφωνο απαγορεύτηκε για να μην ακούνε οι κάτοικοι τα νέα από τον πόλεμο. Το ίδιο έγινε και με τα οχήματα επειδή οι κατοχικές αρχές χρειαζόνταν για τις ανάγκες τους όλη τη βενζίνη.

10.63

10.64

Χαρτονομίσματα που κυκλοφόρησαν στην κατοχική Ελλάδα. 1943–1944.

Τα κατοχικά στρατεύματα λεηλάτησαν τη χώρα, στερώντας την από την παραγωγή και τα αγαθά της. Τα χρήματα έχασαν την αξία τους και όσα τρόφιμα υπήρχαν τα έβρισκε κανείς μόνο στη **μαύρη αγορά**, όπου τα αγόραζε κρυφά και πολύ ακριβά. Η κυβέρνηση έβαλε σε εφαρμογή το **δελτίο**, με το οποίο έπαιρνε κανείς τρόφιμα σε μικρές ποσότητες. Οι ελλείψεις έκαναν πολλούς, ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, **να πεινάσουν**. Το χειμώνα του 1941–1942 πολλοί άνθρωποι πέθαναν από πείνα. Έπειτα από διεθνείς πιέσεις, ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός άρχισε να στέλνει κάθε μήνα χιλιάδες τόνους τρόφιμα. Χάρη στη **διεθνή βοήθεια**, οι κάτοικοι στις μεγάλες πόλεις σώθηκαν τα επόμενα χρόνια.

10.65

10.66

Συσσίτιο στην κατοχική Αθήνα. Συσσίτια οργάνων κρατικές υπηρεσίες, φιλανθρωπικές οργανώσεις και οργανώσεις της Αντίστασης.

Μαύρη αγορά στην Αθήνα (1944). Στην Κατοχή το χρήμα έχασε την αξία του και οι άνθρωποι αντάλλαξαν μεταξύ τους προϊόντα. Πολλοί πούλησαν ό,τι πολύτιμο είχαν για λίγους τενεκέδες λάδι ή μερικά σακιά αλεύρι, ενώ οι μαυραγορίτες, που συχνά συνεργάζονταν με τις κατοχικές αρχές, πλούτισαν. Όσοι μπορούσαν αναζήτησαν τρόφιμα στην επαρχία.

Για να αντιμετωπίσουν την πείνα αλλά και την καταπίεση από τις δυνάμεις κατοχής, οι άνθρωποι στην κατεχόμενη Ελλάδα οργανώθηκαν φτιάχνοντας **αντιστασιακές οργανώσεις**. Η πιο μεγάλη και πιο σημαντική ήταν το **Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ)**, που ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1941.

10.67

Αφίσα του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ με τις σημαίες των τριών Συμμάχων (ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία και Σοβιετική Ένωση) καλεί τους Έλληνες να ενωθούν και να πολεμήσουν το φασισμό.

10.68

Χαρακτικό με το σήμα της ΕΠΟΝ. Η Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων (ΕΠΟΝ) ήταν η μεγαλύτερη και η πιο δυναμική αντιστασιακή οργάνωση της νεολαίας στην Κατοχή.

10.69

Η **Αντίσταση** ξεκίνησε από τις πόλεις. Γρήγορα επεκτάθηκε και στην ύπαιθρο, όπου αναπτύχθηκε περισσότερο και έγινε ένοπλος αγώνας ενάντια στους κατακτητές. Εκεί οι αγρότες οργανώθηκαν για να σώσουν την παραγωγή τους από τη λεηλασία. Η σημαντικότερη ένοπλη αντιστασιακή οργάνωση ήταν ο **Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (ΕΛΑΣ)**, το στρατιωτικό τμήμα του ΕΑΜ, που ιδρύθηκε το Φεβρουάριο του 1942. Άλλη σημαντική οργάνωση ήταν ο **Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος (ΕΔΕΣ)**, που ιδρύθηκε το 1941 από προσωπικότητες που στο Μεσοπόλεμο ανήκαν στο κόμμα των Φιλελευθέρων. Οι δύο οργανώσεις έκαναν μαζί την πρώτη σημαντική αντιστασιακή ενέργεια ενάντια στους κατακτητές: ανατίναξαν τη **γέφυρα του Γοργοπόταμου** (Νοέμβριος 1942). Άλλες οργανώσεις ένοπλης αντίστασης ήταν η Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση (ΕΚΚΑ), η Πανελλήνια Ένωση Αγωνιζόμενων Νέων (ΠΕΑΝ) κ.ά.

Για το Κόμμα των Φιλελευθέρων μιλάμε στη σ. 146.

Αφίσες του ΕΛΑΣ που δείχνουν την ανάπτυξη της δύναμής του από το 1941 μέχρι το 1943.

Στην εικόνα 10.69 ο Άρης Βελουχιώτης. Ο Βελουχιώτης μαζί με το Στέφανο Σαράφη και τον Ανδρέα Τζήμα ήταν οι τρεις πιο σημαντικοί αρχηγοί των ανταρτών του ΕΛΑΣ.

Αντάρτες και αντάρτισσες του ΕΛΑΣ έξω από τη Λάρισα. Φθινόπωρο 1944.

Στην εικόνα 10.72 ο αρχηγός του ΕΔΕΣ Ναπολέων Ζέρβας και στην 10.73 αντάρτες του ΕΔΕΣ.

10.74

Φωτογραφία από την ορκωμοσία της ΠΕΕΑ. Στα μέλη της περιλαμβάνονταν και πέντε γυναίκες. Για την εκλογή της ψήφισαν περισσότερο από 1,5 εκατομμύριο άντρες και γυναίκες που είχαν συμπληρώσει τα 18.

10.75

Το ξενοδοχείο όπου έγινε το συνέδριο του Λιβάνου (Μάιος του 1944). Στο συνέδριο αυτό πήραν μέρος η εξόριστη κυβέρνηση, τα ελληνικά προπολεμικά κόμματα, ο ΕΔΕΣ, το ΚΚΕ, η ΠΕΕΑ, το ΕΑΜ κ.ά. Το «Εθνικό Συμβόλαιο» που υπογράφηκε όριζε, ανάμεσα στα άλλα, ότι θα σχηματιζόταν ενιαία κυβέρνηση, χωρίς όμως να αναφέρει ποιες θέσεις θα έπαιρνε το ΕΑΜ ούτε ποιο πολίτευμα θα ίσχυε στην Ελλάδα μετά την Απελευθέρωση.

10.78

Φωτογραφία που κυκλοφόρησε το γερμανικό Γραφείο Προπαγάνδας της Κρήτης με μια συγκέντρωση υπέρ της γερμανικής κατοχής. Ιούλιος 1944.

Οι αντάρτες (που είχαν και τη βοήθεια των Συμμάχων) έλεγχαν ολόκληρες περιοχές στα ορεινά και στα κεντρικά της Ελλάδας, που ονομάστηκαν «ελεύθερη Ελλάδα». Εκεί δημιουργήθηκαν επιτροπές, στις οποίες οι κάτοικοι (και οι **γυναίκες**) αποφάσιζαν για την εκπαίδευση, την ασφάλεια, δίκαιαν σε λαϊκά δικαστήρια, έβγαζαν εφημερίδες και διάφορα έντυπα κ.ά. Το Μάρτιο του 1944 το ΕΑΜ δημιούργησε την **Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης** (ΠΕΕΑ), γνωστή ως «κυβέρνηση του βουνού», η οποία διοικούσε τις περιοχές που έλεγχε το ΕΑΜ. Λίγο αργότερα έγιναν εκλογές (όπου αυτό ήταν δυνατό) και εκλέχτηκε ένα «εθνικό συμβούλιο», δηλαδή μια εθνοσυνέλευση. Στις εκλογές αυτές ψήφισαν για πρώτη φορά και οι Ελληνίδες. Έτσι, δίπλα στην εξόριστη κυβέρνηση που ήταν στο Κάιρο, δημιουργήθηκε και μια δεύτερη, που αντιπροσώπευε τις περιοχές που έλεγχαν οι αντάρτες του ΕΑΜ.

Το αντάρτικο κίνημα δυναμώνει, αλλά παράλληλα αυξάνονται οι διαφωνίες και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις αντιστασιακές οργανώσεις. Μια από τις αιτίες της διαμάχης ήταν οι Βρετανοί που έστελναν πιο πολλά εφόδια και βοηθούσαν περισσότερο τον ΕΔΕΣ. Αυτό το έκαναν επειδή η Μεγάλη Βρετανία υποστήριζε την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση και το βασιλιά Γεώργιο Β΄ (ο οποίος είχε καταφύγει στο Λονδίνο) και φοβόταν τη **μεγάλη ανάπτυξη του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ**. Στην ουσία δηλαδή, η διαμάχη και οι συγκρούσεις είχαν αιτία το ποιος θα έχει τον έλεγχο της χώρας όταν τελειώσει ο πόλεμος και έρθει η Απελευθέρωση.

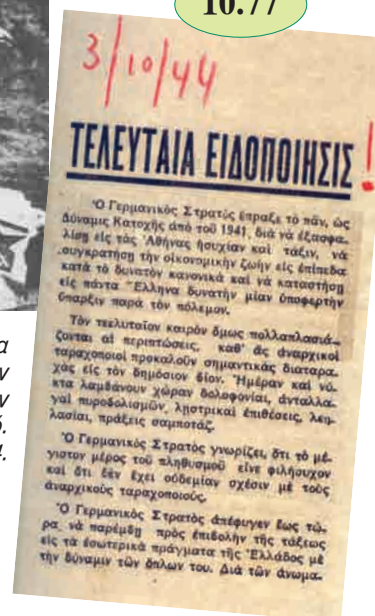
Όμως οι πιο αιματηρές εμφύλιες συγκρούσεις στην Κατοχή έγιναν ανάμεσα στον ΕΛΑΣ και στα **Τάγματα Ασφαλείας**. Τα Τάγματα Ασφαλείας ήταν ένοπλα ελληνικά στρατιωτικά σώματα που δημιούργησε η κατοχική κυβέρνηση του Ιωάννη Ράλλη (φθινόπωρο 1943). Τα καθοδηγούσε ο γερμανικός στρατός και βασικός τους στόχος ήταν να περιορίσουν τη δύναμη του ΕΛΑΣ στην ύπαιθρο.

10.76

Εκτέλεση μπροστά στην γκρεμισμένη γέφυρα του Γοργοπόταμου.

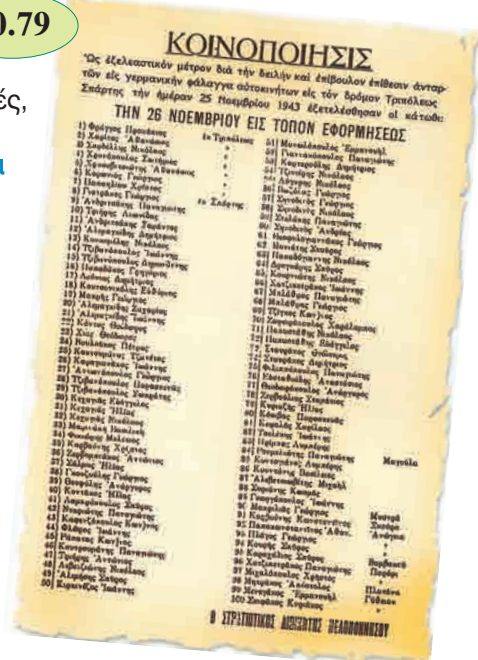
10.77

«Τελευταία ειδοποίηση» των γερμανικών αρχών στον ελληνικό λαό. 3 Οκτωβρίου 1944.

10.79

Μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας την άνοιξη του 1943 οι Γερμανοί κατακτητές, αλλά και τα Τάγματα Ασφαλείας, για να διαλύσουν τις αντάρτικες δυνάμεις, κάνουν μεγάλες **εκκαθαριστικές επιχειρήσεις**, που περιλαμβάνουν και **αντίποινα** ενάντια στον άμαχο πληθυσμό. Στόχος ήταν να τρομοκρατηθεί ο πληθυσμός στις περιοχές που δρούσαν οι αντάρτες και να σταματήσει να τους υποστηρίζει και να τους βοηθάει. Πολλά χωριά σ' όλη τη χώρα κάηκαν και πολλοί άμαχοι (κυρίως άντρες) εκτελέστηκαν. Οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις και τα αντίποινα δημιούργησαν πολλούς πρόσφυγες και εξαθλίωσαν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Στην Αθήνα γίνονταν **μπλόκα** και συλλαμβάνονταν όσοι θεωρούνταν ύποπτοι για συμμετοχή στην Αντίσταση.

του 1943, όταν τα γερμανικά στρατεύματα έκαψαν 50 χωριά και τουφέκισαν 694 άτομα.

10.80

«Αντίποινα», χαρακτηριστικό. Από τα πιο σκληρά αντίποινα ήταν η σφαγή στα Καλάβρυτα (ορεινή Αχαΐα) το Δεκέμβριο

Γερμανική ανακοίνωση για τον τουφεκισμό 100 ομήρων στο Μονοδένδρι, ένα χωριό στην Πελοπόννησο. 26 Νοεμβρίου 1943.

Για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης μιλήσαμε στις σ. 150-151.

Ο αφανισμός των Ελλήνων Εβραίων

Στην Ελλάδα πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ζούσαν 70–80 χιλιάδες Εβραίοι, οι περισσότεροι στη Θεσσαλονίκη, αλλά και σε άλλες πόλεις σε όλη την Ελλάδα. Στις αρχές του 1943 οι γερμανικές αρχές άρχισαν να εφαρμόζουν την «Τελική Λύση». Ξεκίνησαν από τους **Έλληνες Εβραίους της Θεσσαλονίκης**, οι περισσότεροι από τους οποίους εκτοπίστηκαν το 1943 σε στρατόπεδα θανάτου. Οι πιο πολλοί δολοφονήθηκαν αμέσως στους θαλάμους αερίων και ελάχιστοι ήταν αυτοί που σώθηκαν. Την ίδια τύχη είχαν και οι Εβραίοι που ζούσαν σε άλλες ελληνικές πόλεις. Λίγοι μόνο σώθηκαν χάρη στη βοήθεια που τους έδωσαν χριστιανοί συμπολίτες τους και οι αντάρτες. Όταν τελείωσε ο πόλεμος το μεγαλύτερο μέρος του εβραϊκού πληθυσμού της Ελλάδας είχε χαθεί. Επέζησαν μόνο 10.000 άτομα περίπου.

10.82

Χάρτης με τις εβραϊκές κοινότητες στην Ελλάδα πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά.

10.81

Εβραίοι από τα Γιάννενα συγκεντρωμένοι για να μεταφερθούν στη Λάρισα και από εκεί με τρένα στα στρατόπεδα θανάτου. Μάρτιος 1944.

Εβραίοι από το Διδυμότειχο εκτοπίζονται από τους Βούλγαρους στην Αλεξανδρούπολη με τελικό προορισμό τα στρατόπεδα θανάτου στην Πολωνία. 1943.

10.83

Οι γερμανικές δυνάμεις έφυγαν από την Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1944, αφήνοντας πίσω τους μια καταστραμμένη χώρα.

Η Ελλάδα ήταν από τις ευρωπαϊκές χώρες που δοκιμάστηκαν πολύ σκληρά στην Κατοχή. Τα στοιχεία που έχουμε δε συμφωνούν μεταξύ τους, αλλά όλα δείχνουν ότι η **καταστροφή ήταν πολύ μεγάλη**:

χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους από την πείνα ή σκοτώθηκαν από τους κατακτητές,

πολλά χωριά ερημώθηκαν και χιλιάδες άνθρωποι έγιναν πρόσφυγες,

οι υποδομές της χώρας καταστράφηκαν,

η παραγωγή αγαθών μειώθηκε πάρα πολύ και υπήρχαν τεράστιες ανάγκες για τρόφιμα, φάρμακα, ρούχα, παπούτσια κ.ά.

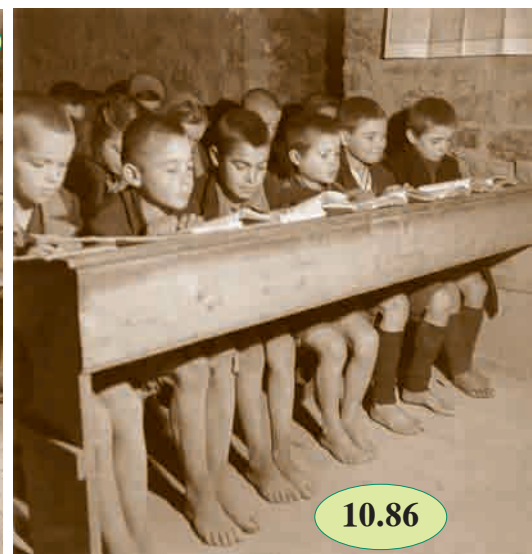
10.84

Μετά την Απελευθέρωση: μικρό κοριτσάκι θαυμάζει τα καινούργια της παπούτσια (1945–1946). Ο ΟΗΕ και οι οργανώσεις του έστειλαν αμέσως μετά τον πόλεμο είδη πρώτης ανάγκης για τον πληθυσμό.

10.85

Στην εικόνα 10.85 μαθητές και μαθήτριες σ' ένα σχολείο στο χωριό Κανάλια, στο Βόλο (Ιούνιος 1946) και στην 10.86 στο χωριό Καμαρούλα, στο Αγρίνιο (1945–1946). Μόνο δύο παιδιά φοράνε παπούτσια.

10.86

10.87

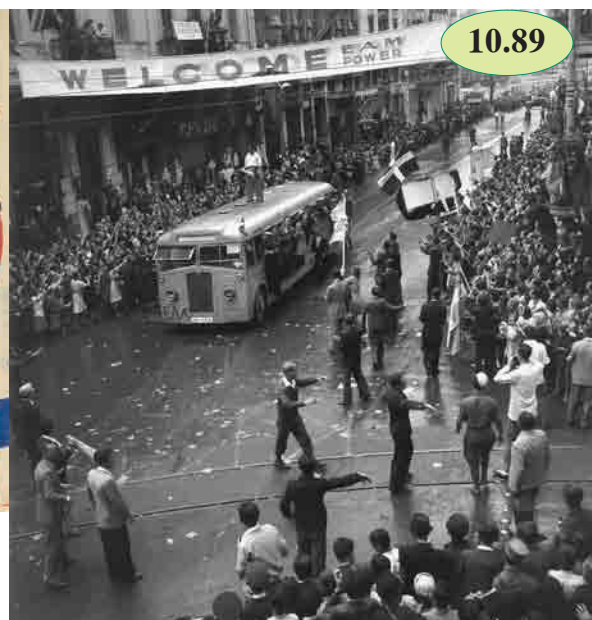
Ο πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου υψώνει την ελληνική σημαία στην Ακρόπολη μετά την Απελευθέρωση.

Λίγο μετά την Απελευθέρωση φτάνει στην Αθήνα η εξόριστη ελληνική κυβέρνηση μαζί με συμμαχικά βρετανικά στρατεύματα. Δημιουργείται κυβέρνηση εθνικής ενότητας, δηλαδή κυβέρνηση στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι από τις πολιτικές δυνάμεις που ήταν εξόριστες στο Κάιρο και από το ΕΑΜ. Όμως σύντομα οι εκπρόσωποι του

10.88

Στην εικόνα 10.88 αφίσα στα αγγλικά του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ καλωσορίζει τα βρετανικά στρατεύματα που φτάνουν στην Ελλάδα μετά την αποχώρηση των Γερμανών. Στη 10.89 πανηγυρισμοί για την απελευθέρωση της Αθήνας (12 Οκτωβρίου 1944). Το πανό γράφει στα αγγλικά «Καλώς ήρθατε. ΕΑΜ. Δύναμη».

10.89

ΕΑΜ παραιτήθηκαν, όταν διαφώνησαν στις συζητήσεις για το νέο στρατό που θα δημιουργούνταν. Στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας που οργάνωσε το ΕΑΜ η αστυνομία επιτέθηκε στους διαδηλωτές. Τότε το ΕΑΜ αποφάσισε να δείξει τη δύναμή του. Για ένα μήνα γίνονταν στην Αθήνα μεγάλες ένοπλες συγκρούσεις, με αντίπαλους τις δυνάμεις του ΕΑΜ και τις δυνάμεις που υποστήριζαν την κυβέρνηση (ανάμεσά τους και μέλη των κατοχικών Ταγμάτων Ασφαλείας καθώς και Βρετανοί στρατιώτες). Στις συγκρούσεις αυτές, που ονομάστηκαν **Δεκεμβριανά**, το ΕΑΜ νικήθηκε και στη συνέχεια με τη **Συμφωνία της Βάρκιζας** (Φεβρουάριος 1945) υποχρεώθηκε να παραδώσει τα όπλα του.

10.91

Δρόμοι της Αθήνας στα Δεκεμβριανά.

10.90

Βρετανικά τανκς και διαδηλωτές στους δρόμους της Αθήνας λίγο μετά το χτύπημα της διαδήλωσης του ΕΑΜ στις 3 Δεκεμβρίου 1944.

Οι αστυνομικοί άνοιξαν πυρ ενάντια στους διαδηλωτές, σκότωσαν τουλάχιστον δεκαέξι και τραυμάτισαν δεκάδες άλλους.

Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος

Εμφύλιο Πόλεμο ονομάζουμε την πολιτική και στρατιωτική σύγκρουση ανάμεσα στην Αριστερά και στη Δεξιά στην Ελλάδα που ξεκινάει μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας και τελειώνει το 1949, με την ήττα της Αριστεράς. Όμως οι συνέπειές του θα επηρεάσουν όλη την ελληνική κοινωνία για πολλές δεκαετίες.

Στους μήνες μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας η ελληνική κυβέρνηση και τα ένοπλα σώματα που τη στήριζαν αρχίζουν να καταδιώκουν τα μέλη του ΕΑΜ. Πολλοί αριστεροί φεύγουν στα βουνά για να γλιτώσουν. Σε αυτές τις συνθήκες βίας, το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδας αρνήθηκε να πάρει μέρος στις εκλογές στις 31 Μαρτίου 1946, γιατί πίστευε ότι θα γινόταν νοθεία στο εκλογικό αποτέλεσμα. Τις εκλογές κέρδισε η παράταξη που υποστήριζε την επιστροφή του βασιλιά Γεώργιου Β΄, ο οποίος γύρισε στη χώρα λίγο αργότερα, ύστερα από δημοψήφισμα (Σεπτέμβριος 1946).

Οι αριστεροί που κρύβονται στα βουνά συνεχίζουν τις επιθέσεις τους ενάντια στις κυβερνητικές δυνάμεις. Καθώς μέσα στο 1946 οι επιθέσεις των ανταρτών πληθαίνουν αναλαμβάνει να τους αντιμετωπίσει ο κυβερνητικός στρατός (Σεπτέμβριος 1946). Τον Οκτώβριο του 1946 οι αντάρτες δημιουργούν το **Δημοκρατικό Στρατό της Ελλάδας (ΔΣΕ)**. Πολλές ορεινές περιοχές στην κεντρική και βόρεια Ελλάδα πέρασαν στον έλεγχό τους. Η ελληνική κυβέρνηση δυσκολευόταν

10.92

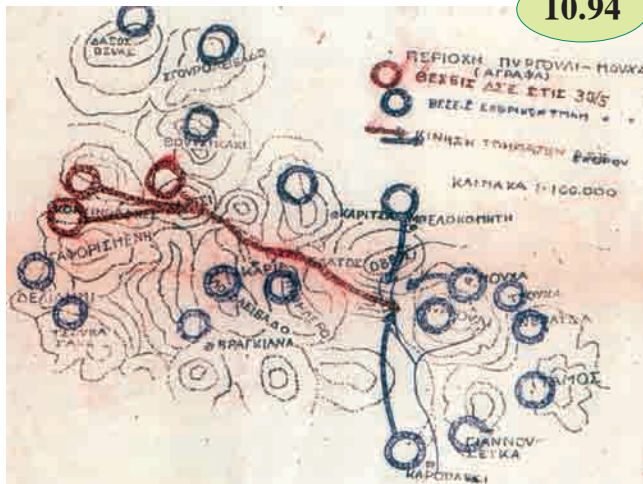
Στην εικόνα 10.92 αφίσα του ΕΑΜ που καλεί σε αποχή από τις εκλογές στις 31 Μαρτίου 1946 και στη 10.93 φιλοβασιλική αφίσα για το δημοψήφισμα της 1ης Σεπτεμβρίου 1946.

10.93

να αντιμετωπίσει ένα νέο πόλεμο. Οι ΗΠΑ αναλάμβανε να τη βοηθήσουν στρατιωτικά και οικονομικά. Χάρη στην αμερικανική βοήθεια η ελληνική κυβέρνηση μπόρεσε να αυξήσει τις στρατιωτικές της δυνάμεις και να αντιμετωπίσει το Δημοκρατικό Στρατό. Στον Εμφύλιο Πόλεμο οι πιο σκληρές μάχες έγιναν κυρίως στα βουνά, όπου οι αντάρτες είχαν συγκεντρώσει τις δυνάμεις τους. Ο Δημοκρατικός Στρατός άρχισε να έχει σοβαρές απώλειες, ιδίως όταν έχασε τη βοήθεια από τους τοπικούς πληθυσμούς, τους οποίους ο κυβερνητικός στρατός μετέφερε κατά εκατοντάδες χιλιάδες από τα χωριά στις πόλεις. Ο Εμφύλιος Πόλεμος τέλειωσε με την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού (Αύγουστος 1949) και με μεγάλες απώλειες και για τις δύο πλευρές.

Στρατιωτικό σχέδιο του Δημοκρατικού Στρατού της Ελλάδας για τις κινήσεις του στα Άγραφα. Οι περισσότερες μάχες του Εμφυλίου έγιναν στα βουνά. Μεγάλες μάχες όμως έγιναν και σε πόλεις, όπως στην Καρδίτσα, στο Καρπενήσι, στη Νάουσα, στη Φλώρινα κ.α.

10.94

10.95

Παιδιά από την Ελλάδα στην Τσεχοσλοβακία (1950). Ο ΔΣΕ μετέφερε περίπου 25.000 παιδιά από την Ελλάδα σε χώρες στην ανατολική Ευρώπη, όπου έζησαν τις επόμενες δεκαετίες. Η κυβέρνηση κατηγορήσε γι' αυτό το ΔΣΕ, ο οποίος υποστήριξε ότι μετέφερε τα παιδιά γιατί κινδύνευαν από τον πόλεμο.

10.96

Οι φυλακές Αβέρωφ στη λεωφόρο Αλεξάνδρας στην Αθήνα. Σήμερα στη θέση τους έχει χτιστεί το κτίριο που στεγάζει τον Άρειο Πάγο.

Ο Δημοκρατικός Στρατός έχασε στον πόλεμο επειδή ο κυβερνητικός στρατός είχε πιο πολλές δυνάμεις, περισσότερο και καλύτερο οπλισμό. Πέρα από τις δεκάδες χιλιάδες Έλληνες που σκοτώθηκαν και από δύο πλευρές, ο Εμφύλιος Πόλεμος επηρέασε σε πολύ μεγάλο βαθμό την ελληνική κοινωνία για πολλές δεκαετίες.

Στη διάρκεια του ο κυβερνητικός στρατός ανάγκασε 700.000 περίπου κατοίκους ορεινών χωριών να αφήσουν τα σπίτια τους και να μετακινηθούν στις πόλεις. Μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου γύρισαν στα χωριά τους, αλλά, επειδή ήταν καταστραμμένα, τα εγκαταλείψανε οριστικά αυτή τη φορά.

Για τη μετανάστευση από την Ελλάδα κατά τη μεταπολεμική περίοδο μιλάμε στη σ. 236.

Εκατοντάδες άντρες και γυναίκες εκτελέστηκαν και χιλιάδες κλείστηκαν σε φυλακές ή εξορίστηκαν σε νησιά (Μακρόνησος, Γυάρος, Άγιος Ευστράτιος) επειδή ήταν αριστεροί (πολιτικό κρατούμενοι).

10.97

Μετά την ήττα, 50.000 αριστεροί έφυγαν σε διάφορες χώρες στην ανατολική Ευρώπη και έζησαν εκεί τις επόμενες δεκαετίες ως πολιτικοί πρόσφυγες.

Ο Εμφύλιος Πόλεμος δημιούργησε ένα μεγάλο ρήγμα ανάμεσα στη Δεξιά και την Αριστερά, που κυριάρχησε για δεκαετίες στην Ελλάδα και επηρέασε όλους τους τομείς της ζωής, από τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς και την ιδεολογία, μέχρι την εργασία και τη λογοτεχνία.